VIKIPEDIYA

Shor tili

Vikipediya, ochiq ensiklopediya

Shor tili — turkiy tillarning uygʻuroʻgʻuz guruhidagi xakas guruhchasiga mansub til; Rossiya Federatsiyasining Kemerovo viloyatida, qisman Oltoy va Xakas Respublikalarida tarqalgan. Shorlarning umumiy soni 16,6 ming kishi boʻlsada, Shor tilida soʻzlashuvchilar 10 ming kishi atrofida, xolos. 2 ta asosiy lahjasi bor: mrass yoki shimoli-gʻarbiy (xakas tiliga yaqin) va kondom (oltoy tilining shimoliy lahjalariga yaqin).

Leksikasida ovchilik terminologiyasi rivojlangan, moʻgʻulcha va ruscha oʻzlashmalar uchraydi. Shor tilining mrass lahjasi yetakchi hisoblanib, adabiy til ana shu lahja asosida shakllangan, oʻtgan asrning 20—30-yillarida unda boshlangʻich sinflar uchun darsliklar yaratilgan. Hozirgi kunda Shor tili adabiy til sifatida mavjud emas, u faqat qabilaurugʻlar ichidagi soʻzlashuv tilidir. Shorlar yozma adabiy til sifatida oʻzlariga yaqin xakas tilidan, shuningdek, rus tilidan foydalanadilar. Yozuvi 1927 yildan rus grafikasi asosida, 1930 yildan lotin grafikasi asosida, 1938 yildan yana rus grafikasi asosida shakllangan.

Shor tili	
Milliy nomi	Шор тили, Тадар тили
Mamlakatlar	Rossiya
Mintaqalar	Kemerov viloyati
Soʻzlashuvchilarning umumiy soni	2839[1]
Turkumlanishi	
Turkum	Yevroosiyo tillari
Til oilasi	Oltoy tillari Turkiy tarmoq Xakas guruhi shimoliyoltoy guruhi
Alifbosi	kirill
Til kodlari	
ISO 639-1	-
ISO 639-3	cjs

Adabiyot

- Baskakov N.A., Vvedeniye v izucheniye tyurskix yazmkov, 2izd., M., 1969.

Shor tili (shor tilida atalishi *Шор тили*) — shor xalqining tili. Rossiyaning Kemerov viloyatida tarqalgan. Shor tilida gaplashuvchilar soni 2839 kishi (2010). Turkiy tillarning xakas guruhiga kiradi. Shor tilida 14 mingga yaqin kishi gaplashadi (2001). Oktyabr revolyutsiyasigacha alifbosi boʻlmagan. Shor tilida kirill alifbosiga asoslangan ilk alifbosi 1927-yili tashkil topgan. Shor tilida 16-ta jarangli, 25-ta jarangsiz harf bor. Shor tili xakas tiliga yaqin mrassu yoki zavodialektiga va oltoy tilining shimoliy dialektiga oʻxshash xondom yoki y-dialektiga boʻlinadi. Adabiy tili mrassa dialektiga asoslangan. Lugʻat tarkibi tomonidan xakas bilan oltoy tillariga yaqin. Til tarkibida moʻgʻul tili bilan rus tilidan kirgan soʻzlar koʻp uchraydi. Shor tili — Oltoy togʻining shimoliy diyorida yashaydigan oz sonli xalqning ogʻzaki gapirish tili. Shorlarning umumiy soni — 16 572. Shor tili marass va kondam dialektlariga boʻlinadi. Adabiy tili shakllanmagan.

Shor alifbosi

Kirillcha		Lotincha	Kirillcha	
1885	1927-1930	1930-1938	1938-1980	1980–hozirgi alifbosi
А а	А а	A a	А а	А а
Б б	Б б	B в	Б б	Б б
В в	В в	V v	В в	В в
Г г	Г г	G g	Г г	Г г
Г г	Г г	Ƣ ƣ	Г г	Ғ ғ
Д д	Д д	D d	Д д	Д д
Е е	Е е		Е е	Е е
				Ё ё
Ж ж	Ж ж	Ƶ ƶ	Ж ж	Ж ж
З з	З з	Z z	З з	З з
И и, І і, Ѵ ѵ	И и	I i, Ꞁ ꞁ	И и	И и
Й й	Й й	J j	Й й	Й й
К к	К к	K k	К к	К к
К к	К к	Q q	К к	Қ қ
Л л	Л л	L l	Л л	Л л
М м	М м	M m	М м	М м
Н н	Н н	N n	Н н	Н н
Ң ң	Ң ң	Ŋ ŋ	Нъ нъ	Ң ң
О о	О о	O o	О о	О о
Ӧ ӧ	Ө ө	Ɵ ɵ	Ӧ ӧ	Ӧ ӧ
П п	П п	P p	П п	П п
Р р	Р р	R r	Р р	Р р
С с	С с	S s	С с	С с
Т т	Т т	T t	Т т	Т т
У у	У у	U u	У у	У у
Ӱ ӱ	Ӱ ӱ	Y y	Ӱ ӱ	Ӱ ӱ
Ѳ ѳ	Ф ф	F f	Ф ф	Ф ф
Х х	Х х		Х х	Х х
Ц ц	Ц ц		Ц ц	Ц ц
Ч ч, Ј ј	Ч ч	C c	Ч ч	Ч ч
Ш ш	Ш ш	Ş ş	Ш ш	Ш ш
	Щ щ		Щ щ	Щ щ
ъ			ъ	ъ
Ы ы	Ы ы	Ь ь	Ы ы	Ы ы
ь	ь		ь	ь

Э э	Э э	Ə ə, E e	Э э	Э э
Ю ю	Ю ю		Ю ю	Ю ю
Я я	Я я		Я я	Я я

Manbalar

1. Perepis-2010 (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls)

к · м · т (https://uz.wikipedia.org/w/index.php?title=Andoza:Turkiy_tillar&action=edit) **Turkiy tillar**

Qiya yozuvda oʻlik tillar

Bulgʻor	*Bulgʻor* · Chuvash · *Xun* · *Xazar* · *Turkiy Avar*
Qarluq	*Qadimgi Turkiy* · Ayni[1] · *Xorazmiycha turkiy* · *Chigʻatoy* · Ili Turki · Lop · Uygʻur · Oʻzbek
Qipchoq	Oltoy · Baraba · Boshqird · Qirim tatar[2] · *Kuman* · *Fergana Kipchak* · Qorachoy-Bolqor · Qaraim · Qoraqalpoq · Qozoq · *Qipchoq* · Qirimchaq · Qoʻmiq · Qirgʻiz · Noʻgʻoy · *Eski Tatar* · Tatar · Urum[2]
Oʻgʻuz	Afshar · Ozarbayjon · Crimean Tatar · Gagauz · Balkan Gagauz Turkish · Xuroson-turkiy · *Old Anatolian Turkish* · *Usmonli turk* · *Pecheneg* [3] · **Qashqay** · Salar · Turk · Turkman · Urum
Argʻu	Xalaj
Uygʻur	Chulim · Dolgan · Fuyü Gïrgïs · Xakas · Shor · Tofa · Tuva · Gʻarbiy Uygʻur · Saxa/Yoqut

1 Aralashgan (qoʻshma) til. 2 Shuningdek Oʻgʻuz. 3 Munozarali

Ushbu maqolada Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) maʼlumotlaridan foydalanilgan.